

Bemærkninger over T. Livius' Fremstilling af den
romerske Historie med Henblik paa den antike
Historieskrivning i det Hele.

Af

J. N. Madvig.

(Mødet d. 24de Novbr. 1876.)

Uagtet den filologiske Literatur fra den første Udgave af Niebuhrs Römische Geschichte indtil vor Tid ved Siden af udførlige Ytringer om Livius og Bedømmelser af ham i større Værker frembyder en ganske anselig Række af specielle Afhandlinger om denne Forfatters Fortrin og Mangler, hvorover Fortegnelsen kan findes i Teuffels romerske Literaturhistorie, kan det dog næppe siges, at der nogetsteds er givet en Fremstilling, der paa én Gang yder Livius Billighed og Retfærdighed og paa den anden Side med fuld Fordomsfrihed paaviser, hvad der fattes ham for at være en overalt eller dog i det Store og Væsentlige paalidelig og vore Fordringer tilfredsstillende Historieskriver og Fører i den romerske Stats ældre Begivenheder, Udvikling og Indretninger, medens den tillige med Besindighed sætter Grænse for vilkaarlige Omdannelser og Mistydninger af hans Ord og Beretninger. Og dog er en klar og bestemt Anskuelse af Beskaffenheden af denne Hovedkilde for romersk Oldkyndighed af afgjørende Vigtighed.

Medens Romerne besad en til Republikens Begyndelse tilbagegaaende, om end ikke overalt ganske sikker, Magistratsfortegnelse som Grundlag for chronologiske Bestemmelser, og

korte og tørre Optegnelser om de enkelte historiske Tildragelser, fik de dog først Begyndelsen til en Historieskrivning i sammenhængende og fri Bogform fra den anden puniske Krigs Begyndelse af, en Historieskrivning, der paa én Gang fremstillede de nyeste og samtidige Begivenheder og i indledende Oversigt gik tilbage til den fjerneste Sagtid. Hos intet af de andre italienske Folk, der paa den Tid allerede være bragte under romersk Overherredømme, opstod eller forplantedes en særlig historisk Optegnelse, der kunde tjene til at kontrollere den romerske Beretning. De græske, navnlig sikeliotiske, Skribenter henvendte først Opmærksomheden paa Rom og Italien, da Grækerne begyndte at føle Romernes Overmagt. Den i Førstningen simple og ukunstlede romerske Historiefortælling voxede og fik stedse nyt og rigt Stof under Udviklingen af det romerske Verdensherredømme, hvorfra Tilbageblikket maatte lade det oprindelige ringe Rom fremtræde i en besynderlig Belysning og i vanskeligt forstaaelig Skikkelse, indtil Sullas Tid, paa hvilken den omfattede vidtløftige og ordrige Værker, som f. Ex. Valerius Antias's mere end 75 Bøger; men der fremkom i dette den romerske Prosas Forberedelsesstadium intet Skrift, der som læselig Nationalhistorie kunde tilfredsstillende den følgende Periode, Ciceros og Cæsars, en Dom, som Cicero et Par Gange udtaler, og denne literært dannede Periode, men som adskiltes fra Fortiden ved Forbundskrigen og ved Tilintetgjørelsen af alle de Forudsætninger for den gamle romerske Forfatning, der laa i Folkets og Statens Begrænsning, frembragte selv intet saadant Værk. Først efterat det sidste forvirrede Vrægebillede af en Verden beherskende Republik havde givet Plads for Monarchiet, fattede og udførte Livius Planen til at give sit Folk en til sin Tids Dannelse, Forestillinger og Fordringer svarende Nationalhistorie, paa samme Tid som den græske Rhetor Dionysius fra Halkarnass foretog sig at give Grækerne en bred rhetorisk, pragmatiserende Fremstilling af den romerske Oldhistorie ned til de puniske Kriges Begyndelse.

At Livius løste sin Opgave paa en Maade, der i det Hele tilfredsstillende hans Samtid og den nærmeste Eftertid, i hvilken der endnu levede en nogenlunde fyldig literær Produktion og Dannelse, og gav, hvad der dengang fordredes, derom vidne baade udtrykkelige Udtalelser og Antydninger hos de følgende Forfattere (Asconius, begge Senecaer, Plinius den ældre og Quintilian) og den Omstændighed, at Ingen efter ham gjorde noget lignende Forsøg, medens de, der forsynede den senere fattige Tid med korte Udtog af den republikanske romerske Historie, væsentlig holdt sig til Livius (Florus, Granus Licinianus o. s. v.). Livius's ældre Forgængere dukke efter ham kun frem i enkelte afvigende Notitser med eller uden Navns Nævnelser (hos Tacitus og Plinius den ældre) eller hos de egentlige Antikvarer (Gellius) og fremfor alt Grammatikerne, hos hvem Cato, Claudius Hemina, Cælius Antipater og andre ikke sjælden citeres. Ikke ganske paa samme Maade stiller Sagen sig, naar vi paa Livius lægge vore Fordringers og Ønskers Maalestok. Ville vi imidlertid ikke herved tilsidesætte al Billighed, maa vi for hans Vedkommende med endnu større Styrke gjentage den ovenfor i Anledning af Skribenterne før Sulla gjorde Bemærkning om, hvor vanskeligt det var under Augusts Verdensmonarchi og i hans Tids raffinerede Kulturtilstand at tænke sig tilbage ikke blot i det tidligste Roms ganske smaa Forhold og den begyndende Civilisations elementære Tilstande, men ogsaa i den noget senere Tids endnu stærke Begrænsning og dens dels simple og naive dels ved den voxende Magt og Omfang kunstigt udvidede og omdannede Former.

Hvorledes selv ganske almindelige og nærliggende politiske Indretninger og Forestillinger vare blevne uklare og fordunklede, fordi de efter hele Italiens Optagelse i den romerske Borgerret ikke længere havde Betydning, derpaa finde vi hos to Skribenter, der i Tiden staa Livius ganske nær, Velleius Paterculus og Asconius, et Exempel, der her er saa meget interessantere, fordi det ganske træffer sammen med en Forvirring hos Livius.

Velleius tænker i sin Oversigt over de romerske Kolonialanlæg aldeles ikke paa Forskjellen imellem Borgerkolonier og latinske Kolonier, og Asconius undrer sig over, at Placentia, hvis Anlægelse som Koloni i Aaret 218 f. Chr. han fandt omstændelig berettet, af Cicero kaldes Municipium, idet han glemmer, at Kolonien var latinsk og altsaa ved Opnaaelse af Borgerretten ved Forbundskrigen nødvendig var bleven et Municipium. Hvor grovelig i en senere Tid Gellius forløber sig ved, hvor han vil definere et romersk Municipium, paa dette at overføre en fri Forbundsby's Indretning, er bekjendt. Men foruden dette Hensyn til Livius's og hans Samtids særlige Stilling ligeoverfor den ældste og ældre Historie maa det derhos ikke glemmes, at hele den antike Historieskrivning havde et mere begrænset Formaal end vor, idet den aldeles overvejende gik ud paa Fremstilling af de personlige og individuelle Handlinger, under hvis Form ogsaa de almindeligere Folkebevægelser søgtes indbragte, medens Udvikling af Civilisationstilstande og af Instituters Bevægelse og Forandring, overhovedet hvad vi kalde Forfatningshistorie, laa de Gamle langt fjernere. Hermed forbandt sig Skildringens og Reflexionens Levendegjørelse igjennem udførlige Taler, der lagdes Personerne i Munden af Forfatteren. Den hele oratoriske Karakter, der naivt fremtræder hos Herodot, befæstedes og udvikledes under Historieskrivningens videre Uddannelse i en Stat, i hvilken politisk og Rets-Veltalenhed spillede en saa stor Rolle som i Athen, og blev gyldig baade for de senere Grækere og for Romerne, en Retning, der (det lader sig ikke nægte) udøvede en hæmmende Indflydelse paa den historiske Betragtningens Alsidighed og Fylde; ikke Lidet af hvad vi medindbefatte under Historiens Omraade, henvistes hos de Gamle til de saakaldte Grammatikeres antikvariske Forskning uden derved at vinde i Sammenhæng og Selvstændighed. Heller ikke var hos Oldtidens Historikere Blikket noksom skærpet ved Sammenligning af forskjellige Folk og Tider; den almindelige historiske Erfaring var ikke stor nok og alsidig nok til at de med klart Blik kunde

skjælne imellem forskjellige Kulturtrin, imellem primitive Statsdannelser og senere Tiders bevidste politiske Forhandlinger og Bestræbelser, imellem Sagn og sikker historisk Overlevering. Endelig var, tildels ogsaa paa Grund af den før nævnte Sondring imellem Historieskrivning og antikvarisk Forskning, en kritisk Revision af den historiske Fortælling, der først var dannet og efterhaanden udbredt, efter Mindesmærker og tilbagetrængte Kilder i Oldtiden langt vanskeligere og faldt mere udenfor Skribenternes Synskreds end hos os. Monumenternes Beskaffenhed og Opbevaring (ikke dom Dokumenter i samlede Archiver) lagde i Forbindelse med den folkelige Traditions Form store Hindringer i Vejen. En kritisk Revision af hele den romerske Histories efterhaanden antagne Skikkelse fra den ældste Tid indtil August vilde i ethvert Tilfælde have været et for en enkelt Mand aldeles uoverkommeligt Foretagende. Livius vilde give sine Samtidige en til deres Smag og Opfatning passende, veltalende og elegant, Personer og Begivenheder livligt fremhævende Nationalhistorie, væsentlig den Historie, hvis Stof og Indhold allerede var gjældende og optaget i Traditionen, og i hvilken det daværende Roms Storhed overalt spejlede sig, tilbage lige til den fjerneste Fortid, om end hist og her med et let Skjær af kritisk Prøvelse og Udvalg. Den patriotiske Stolthed, som Forfatteren delte med sit Folk, var let tilgængelig for Ensidighed og Partiskhed imod alt Ikkeromersk. Den yderst omfattende Opgave medførte af sig selv (især naar der tages Hensyn til Oldtidens Hjælpe midler og Arbejdsbetingelser ved slige Foretagender) en let og efter vore Forestillinger overfladisk Arbejdsmaade, afhængig af de sig ved hvert Hovedafsnit nærmest tilbydende, anseligste eller dog fyldigste Forgængere, med enkelte Interpolationer og Indskud andetstedsfra, uden Overskuen og fast Beherskelse af Stoffet. Af Forfatningshistorien medtages, foruden den almindelige i Sagnet givne Henførelse af visse Hovedgrupper af Indretninger til nogle af de romerske Konger som typiske Repræsentanter (Romulus, Numa, Tullus Hostilius, Servius Tullius) — hvori alle-

rede mærkelige Forglemmelser og Udeladelser vise sig — kun hvad der ganske umiddelbart i Fortællingen af Begivenhederne og de personlige Handlinger paatrænger sig, og enkelte tilfældige, ofte løsrevne fragmentariske og uklare Brudstykker og Notitser. Hvad der ved Livius's Værks Anlæg og Udførelse imidlertid for os fremtræder som ikke uvigtige Fortrin, er for det Første, at man ikke sjælden bagved den platte og smykkede Overflade ser det fattige Grundlag, det Fordunklede og den tilslørede Usikkerhed i Beretningen naivt dukke frem, og dernæst at man ikke hos Livius har at gøre med kløgtig udtænkte Schematismer, bred Pragmatisering paa opdigtet Grundlag og Indblanding af fremmede Forestillinger, som hos Dionysius fra Halikarnass; endelig giver den latinske Terminologi Forestillingerne og de antikvariske Træk en vis Fasthed og Sikkerhed, som ofte savnes hos Dionys og i andre græske Fremstillinger. Den her antydede Bedømmelse af Livius afviger fra den, der nu kan siges at være almindelig, især deri, at, medens de Fleste vel indrømme, at Livius er ringe som Forsker, men tillægge ham fuld Sandhedskjærlighed og Upartiskhed og fremstille ham som vildledet ved for sildig at have erkjendt visse Føreres Upaalidelighed (f. Ex. Valerius Antias's) eller andres Fortrinlighed (f. Ex. Polybs), nødes vi til at sige, at Livius ikke energisk har villet Sandheden eller bestemt sin Benyttelse af Kilder og Førere herefter, og kunne ikke frikjende ham for ligefrem Partiskhed og Forvanskning eller dog Fordølgelse til Gunst for Romerne paa enkelte Punkter, ligesom vi stærkere fremhæve Skjødesløsheden og Planløsheden ved Fremstillingen af Forfatningsforhold og til Gjengjæld paapege visse, om ikke positive Fortrin, saa dog sammenligningsvis heldige Særegenheder.

Naturligvis gjælder, hvad her er fremsat, kun om Livius's Værk, som det nu ufuldstændigt foreligger, omfattende i de ti første Bøger Historien fra den ældste Tid indtil henved 300 Aar før Christus og dernæst i Bøgerne XXI—XLV den anden puniske Krig og Tiden indtil Macedoniens Erobring. Jo mere Livius

nærmede sig sin egen Tid, desto mere befandt han sig, om end den kritiske Sigtning af Kilderne og deres Indhold ikke blev strengere og grundigere, dog naturligvis paa et Omraade, hvor Tilstande og Indretninger vare mere analoge med hans egen Tids og derved mere forstaaelige og klare for ham. Dog tør det forudsættes, at Tiden før Sulla og før Forbundskrigen, hvad Statsforholdene angik, i flere Punkter har staaet i et mindre klart Lys for Livius end den følgende. Men selv imellem de to Afsnit af Historien, som ere opbevarede, er der en ikke ringe Forskjel med Hensyn baade til Overleveringens egen Sikkerhed og Beskaffenhed og med Hensyn til Stillingen for Livius's Bevidsthed. I det andet Afsnit har Livius for sig et Romerrige, der ikke blot i Tiden, men ogsaa i Magtforhold og Indretninger laa ham nærmere, og en Begivenhederne nærstaaende eller med dem samtidig Hovedfører, Polybius.

Nogle enkelte Træk maa her tjene til at begrunde den almindelige Dom i de forskjellige Retninger.

Hvilken Gyldighed den engang vedtagne og reciperede Beretning har for Livius, udtaler sig i de allerførste Ord af hans Værk: *Jam primum omnium satis constat, Troia capta etc.*, hvori Sagnet om Æneas' Ankomst til Italien og Virksomhed der gives som utvivlsom Historie. I VIII, 18, hvor der handles om Sagnet om to Konsulers Forgiftning Aar 331 f. Chr., fremtræder tillige Omhuen for at give alt det Overleverede fuldstændigt (*sicut proditur tamen res, ne cui auctorum fidem abrogaverim, exponenda est*). Hvor lidet der tænkes paa en kritisk Sigtning og Udvalg af Kilderne eller Afvejning af Beretningens Paalidelighed efter dens Forhold til dem, vise Udtryksom: *habeo auctores, in quibusdam annalibus invenio, in trinis annalibus* (X, 18). Medens Livius oftere omtaler den senere, navnlig Licinius Macers, Benyttelse af et særegent chronologisk Hjælpemiddel (*libri lintei magistratum*), er der med Undtagelse af et Tilfælde, i hvilket Livius ikke kunde undgaa at nævne et af Kejser August fremdraget Oldtidsminde (IV, 20), ikke noget Spor

af at han selv har benyttet nogetsomhelst udenfor de almindelige Annaler liggende Mindesmærke. Han vidste vel, at paa den gamle Kobbertavle, der opbevarede det kort efter Kongernes Fordrivelse med Latinerne sluttede Forbund, stod kun den ene Konsuls, Sp. Cassius', Navn, men om Forbundets Indhold og Beskaffenhed siger han ikke et Ord. Skjøndt Livius har en Følelse af, at han i Kongetiden befinder sig paa et usikkert Sagnomraade, kan han dog ikke modstaa Fristelsen til dramatisk Udmaling i direkt Tale, f. Ex. ved Fortællingen om Servius Tullius's Døtre og deres Mænd i I, 46, 47. Det republikanske Rom fremtræder strax med den Overlegenhed, som Sagnet havde helliget; hvad andre Kilder berettede om den ydmygende Fred med Porsenna eller om Latinernes Ligestillethed med Romerne i de fælles Krige (Festus v. prætor ad portam), deraf findes intet Spor hos Livius, ligesom da heller ikke hos Dionysius fra Halikarnass. Derimod viser sig meget tydeligt i flere Kapitler af anden Bog, hvor korte og tarvelige Beretningerne i det Enkelte vare om den ældste Tid (se II, 16, der ene indbefatter 5 Aar, II, 19 init.). Saa kommer vel den fyldige Udmaling i Enkeltheder af Slaget ved lacus Regillus (II, 19, 20); men hvilken Paalidelighed denne Fylde har, viser sig, naar vi kort efter (II, 21 § 3) læse: hoc demum anno (2 Aar senere) ad Regillum lacum pugnatum apud quosdam invenio, og dertil føjes den almindelige Bemærkning: Tanti errores implicant temporum, aliter apud alios ordinatis magistratibus, ut nec qui consules secundum quos, nec quid quoque anno actum sit, in tanta vetustate non rerum modo, sed etiam auctorum digerere possis. Men for denne ligefremme Udtalelse, hvorfor Dionysius vel vilde have vogtet sig, skylde vi Livius Tak. Den fyldige, livlige og dramatiske Udvikling af Krige, Slag og Optrin i Byerne, som mødte os i Beretningen om de første Konsulpar og ved Regillerslaget, voxer nu efterhaanden jævnt og giver Nabostridigheder og Strejftog imellem smaa Byer i faa Miles Afstand Charakteren af store Begivenheder, udførte med mægtige

Legioner. Hvorfra skrev sig nu denne Fylde, som er meget forskjellig fra enkelte specielle Træk og Anekdoter, knyttede til vigtige Hovedbegivenheder? Uden Tvivl fornemmelig, skjønt ikke alene, fra en enkelt Skribents kjække Fantasi, hvem Livius valgte til Hovedfører i hele det Parti af Historien, der laa forud for græsk (Polybs) og Samtidiges (Fabius' og Catos) Kontrol, og som den paafølgende Tid ingenlunde lagde til Side.

Livius nævner i det Hele ò Gange Fabius Pictor som antiquissimus auctor med en vis Agtelse, men mest blot saaledes, at han bemærker hans Afgang fra den Fremstilling, som Livius selv følger (se f. Ex. II, 40, VIII, 30: si credere libet Fabio, X, 37); kun i Talangivelsen ved Slaget ved Trasumenersøen, XXII, 7, altsaa i en langt senere Tid, følger han ham. Derimod nævner han Valerius fra Antium 19 Gange, vistnok ofte med Tvivl eller endog stærk Dadel over hans Taloverdrivelser (f. Ex. III, 5: audet tamen Antias Valerius concipere summas etc.); men han bortkaster ikke engang simpelthen disse Overdrivelser, hvor han har Catos egen, langt beskednere Angivelse om hans egen Bedrift (XXXIV, 15), og paa andre Steder gjengiver han uden at nævne Valerius og uden mindste Betegning af Tvivl aldeles tilsvarende Overdrivelser, som naar han i Samniterkrigens sidste Afsnit (Aar 293 f. Chr.) i Bog X, 38 og 42 fortæller, at Samniterne drog i Marken med 38,000 Mand, men derpaa, efter at 8000 af disse ere sendte bort (c. 40) lader af Resten 20,340 nedsable*) og 3,870 fange, det er 24,000 af 30,000. Det er klart, at Valerius Antias stadig har ligget for Livius, og at hans Overførelse af den senere Tids Storhed paa de ældre, mindre Forhold for en stor Del er gaaet over i Livius's ligesom i Dionysius's og i det Hele den til os komne Fremstilling. Livius havde Valget imellem at give sine Læsere en langt kortere og tørrere Fremstilling af Kilderne før Antias

*) Det bør dog bemærkes, at nogle af de bedre Haandskrifter kun have 10,340.

eller at lægge dennes og andre beslægtede Skribenters ikke solide Fylde, som i en lang Aarrække havde havt Plads i den romerske Læseverden, til Grund for den skjønnede og elegante Fortælling, han bød sine Læsere, og han valgte det Sidste. Men ved Siden af denne sin brede Fremstilling stikker det simplere og fattigere eller af et andet Indhold udfyldte Grundlag højst karakteristisk frem. Efterat vi i syvende Bog 39—42 have faaet en vidtløftig og rørende Skildring af en lidet motiveret Opstand og lidet motiveret Forsoning med højst ubetydelige Følger i Aaret 342 f. Chr., læse vi pludselig i c. 42 § 3 ff. en Angivelse om, at hele denne Beretning «i andre Annaler» lød ganske anderledes, saa at man, som Livius selv siger, ikke véd andet, end at der har været en Opstand, og at den er bleven bilagt. Men foran denne sidste Angivelse indskydes i Begyndelsen af c. 42 en meget kort, men højst mærkelig Angivelse af, at i andre Kilder berettes om højst vigtige politiske Forhandlinger og Beslutninger, der havde fundet Sted i dette Aar: Præter hæc invenio apud quosdam, L. Genucium tribunum plebis tulisse ad plebem, ne fenerare liceret; item aliis plebiscitis cautum, ne quis eundem magistratum intra decem annos caperet, nec duos magistratus uno anno gereret, utique liceret consules ambos plebeios creari. Hertil føjer Livius da selv: quæ si omnia concessa sunt plebi, apparet, haud parvas vires defectionem habuisse, og med denne Betingelsessætning lader han alle Spørgsmaal om væsentlige Forfatningsstridigheder og deres Afgjørelse falde. Efterat vi VIII, 37 § 3 have læst om en Krig med Apulerne, hedder det § 4, at Andre fortælle, at Krigen ikke blev ført imod Apulerne, men til Forsvar for Apulernes Forbundne mod Samniterne. I X, 3, 4 og 5 læses en temmelig vidtløftig Beretning om en i Aaret 290 af Diktatoren M. Valerius Maximus i Etrurien ført Krig, der ender med en Triumf, men derpaa tilføjes i § 13: habeo auctores sine ullo memorabili prælio pacatam ab dictatore Etruriam esse. I X, 37 ved Aar 294 staar først en Beretning om Konsulen Lucius Postumius Megillus's Kampe

i Etrurien, og der angives, at paa et Sted faldt 2800 Mand af Fjenderne, paa et andet nedsabledes 2000 og 2000 gjordes til Fanger — Valerius Antias nævnes ikke —; men i § 13 hedder det til Slutning: *et huius anni parum constans memoria est. Postumium auctor est Claudius in Apulia fusum fugatumque etc.*

I det andet opbevarede Afsnit af Livius, der begynder med den 2den puniske Krig, er Hovedkilden som bekjendt Polyb; men i hans Beretning om de store Krigsbegivenheder indskydes af latinske Kilder ved hvert Aar Notitser om Skuespil og Lege, Præsters Dødsfald og Valg og deslige urbana, vel ogsaa en og anden vigtigere politisk Forhandling. Der viser sig nu ogsaa her ikke faa Mærker af hurtigt Arbejde, f. Ex. i Forvexling af Navne og Personer, uklar Omtale af den samme Begivenhed paa forskjellige Steder (XLIII, 16 og XLIV, 16) eller ligefrem Gjentagelse og Henførelse til forskjellig Tid (XXIV, 48, XXVII, 4 og XXVIII, 17 om Kong Syphax' Forbindelse med Romerne), i Beretninger, hvis Modsigelse ikke bemærkes, XXXVIII, 53 og XXXIX, 52 om Scipio den ældres Død, i senere Indskud af Træk, der i Hovedberetningen aldeles ikke ere antydede, (XXVI, 21 ved Marcellus's Triumf om en vis Sosis, der skal have spillet en Rolle ved Indtagelsen af Syrakus) i Misforstaaelse af Gjenstanden for diplomatiske Forhandlinger, tildels ved urigtig Opfattelse af Polybs Ord (XXXIII, 13, § 7, 8 og 11, og XXXIII, 30, hvor et indskudt *quoque* frembringer hele Forvirringen), og fremfor alt i chronologiske Forvirringer og Urigtigheder, der ere opstaaede af Uopmærksomhed paa Forholdet imellem Magistratsaaret og det naturlige Aar og paa Polybs særegne Fordeling af Begivenhederne efter Sommer og Vinter, saasom strax i Begyndelsen af 21de Bog, hvor Hannibal i samme Aar drager fra Sagunt til Alperne, og dog et Vinterkvarter lægges imellem, hvorover Livius selv udtrykker sin Forundring, ved Begivenhederne i Spanien i Aarene 209, 208 og 207 og ved Hensættelsen af olympiske Lege til Aaret 207 istedetfor 208. Men ved disse

Fejl i Enkeltheder (selv ved Forglemmelsen af et helt Aars Tildragelser i Spanien) gjør sig en ovenfor antydet Undskyldning stærkt gjældende; Livius, som de Gamle overhovedet, understøttedes ikke af en fast og overalt gjældende Aarsregning og Datering; han havde ikke Landkort, chronologiske Tabeller, et haandterlige Bøger, hvis Efterslagning var let, ikke Registre eller deslige Hjælpemidler, ingen øvet Oversætterfærdighed. Men Polybius er undertiden vilkaarligen skudt til Side for at gjøre Plads for mindre paalidelige Beretninger, som Livius antog at hans Læsere nu engang forlangte. Thi heri og ingenlunde, som man nylig har antaget, i en ikke fra Begyndelsen af tilstedeværende Indsigt i Polybs Fortrin, ligger Grunden til, at Livius f. Ex. giver den fabelagtige Fortælling om Hannibals Overgang over Alperne med Sprængningen af Bjergskrænter ved Ild og Edike (XXI, 37); Romerne maatte ikke hos Livius savne de Træk, der hørte til dirus Hannibal, og derfor maatte det af Polyb forbigaaede Sagn om en Bro, dannet af Menneskelig, i det Ringeste indskydes i en Tale (XXIII, 5 § 12); derfor maa enhver god og mild Handling af Hannibal nedsættes. Herved erindres vi da om Beviserne paa den ovenfor nævnte nationale Ensidighed og Partiskhed paa andre Punkter, baade i de ti første Bøger og i de senere 25. Den fremtræder allerede i første Bog c. 50 naivt ved Fremstillingen af Tullus Herdonius, der skjønt han kun klager over Tarquinius Superbus's Hensynsløshed og derfor efter en usand Beskyldning straffes paa den forfærdeligste Maade, dog, fordi han optræder mod Romerkongen, maa skildres som et uroligt Hoved (*seditiosus facinorosusque homo*). Den viser sig i Beretningen om Krigene mod Samniterne, der bestandig overvundne bede om Fred, men kun faa induciæ, og saa dog idelig beskyldes for Fredsbrud, og ganske særdeles i hele Beretningen om Overenskomsten ved Caudium og dens Brud. I den puniske Krig er Forræderi for Rom tilladt, imod Rom en Forbrydelse (XXIII, 7 og 8 om Decius Magius og Calavius; hvad der hos Saguntinerne (XXI), der kæmpe mod

Hannibal, er straalende Heroisme, er hos Beboerne af den spanske By Astapa, der forsvarer sig mod Romerne, barbarisk Vildhed (XXVIII, 22). Uagtet Perseus af Macedonien virkelig ønsker Fred med Romerne, men skuffes af dem (XLII, 43), er Skylden for Krigen dog paa hans Side. Særdeles naivt eller plumpt fremtræder denne Livius's Partiskhed i Beretningen om Kong Attalus i XLV, 20; han beder personlig i Rom om til Løn for sine ydede Tjenester at faa de macedoniske Byer Ænus og Maronea; Resultatet angives med Ordene: omnibus honoribus muneribusque et præsens est cultus et proficiscentem persecuti sunt. Men hvad blev der gjort ved Ænus og Maronea? Det læste Livius hos Polyb, men vilde ikke gjengive det; Romerne lovede Attalus dem, men beholdt dem selv. Ganske af samme Art er Fortællingen i XLV, 34, hvor det siges, at Attalus holdtes borte fra en Konference med Gallogrækerne, over hvis Krænkelser han beklagede sig, men Livius tillige udtrykker sin Forundring over, at de romerske Udsendinges Forestillinger til hans Gunst gjorde saa lidet Indtryk paa Gallogrækerne. Polyb, hvis Beretning Livius i det øvrige gjengiver, siger, at Romerne hemmelig ophidsede Gallogrækerne til at chikanere Attalus.

Livius holder af hist og her at give sin Fortælling et vist ærværdigt Præg ved Optegnelsen af gamle Formularer (*carmina*) i den ældre Sprogform, f. Ex. folkeretlige Erstatningsfordringer (*res repetendæ*), for Krigserklæring ved Fetialerne, for Provocation, for Devotion (VIII, 9); til den sidste føjer han (VIII, 11) et Slags Hjertesuk over Nutidens fornemme Foragt for det gamle og hjemlige (*prisca et patria*). Men hvor de virkelige Instituter omhandles, viser sig overalt Lethed, Flygtighed og Tilfældighed i hvad der anføres eller forbigaaes. I første Bog nævnes de tre *centuriæ equitum*, Rannes, Tities og Luceres, men først i X, 6 træffe vi tilfældigen i en Tale paa hele Romerfolkets Inddeling i 3 ribus med disse Navne. I I, 43 nævnes

Oprettelsen af 4 tribus urbanæ under Servius Tullius; men de tilsvarende talrigere og vigtigere tribus rusticæ glemmes aldeles; Livius bliver derved fri for alle Skrupler over Forholdet imellem det oprindelige Antal af tribus (30) og det, hvormed han i anden Bog begynder (20). I Fortællingen om Appius Claudius's Censur (IX, 29 og 30), har han ikke et Ord om nogen Foranstaltning med Hensyn til libertini eller Forandring i Borgernes Fordeling i tribus, men i c. 46 læse vi, at forensis factio havde faaet Kræfter ved Appius Censur, qui senatum primus libertinorum filiis lectis inquinaverat, et — — urbanis humilibus per omnes tribus divisio forum et campum corrupit. Hvor et Stykke tilfældig tages med af en gammel Kilde, som Skildringen af den ældste Hærinddeling og Opstilling (VIII, 8 i Anledning af Slaget mod Latinerne ved Veseris) hersker i det Enkelte en Forvirring og Uklarhed, hvorpaa man forgjæves søger at raade Bod ved lige halsbrækkende Rettelser og Forklaringer. I XXVI, 4 finde vi en Beretning om Indførelsen af en Art let Fodfolk, velites, under Belejringen af Capua; men velites ere hos Livius selv nævnte mange Gange før. Enkelte Gange giver Livius, hvad han fandt i sin Kilde, som et enkelt historisk Faktum, uden at antyde, at der betegnes en varig Forandring eller Indretning, som naar det i XXVII, 36, 14 hedder: primis quattuor legionibus populus tribunos creavit, in ceteras consules miserunt, en Notits, om hvis Forhold til en anden i XLIII, 12, 6 det er vanskeligt at dømme. Uheldigst er det, at ved enkelte meget vigtige Forhandlinger og Foranstaltninger det væsentlige Punkt, hvorpaa Betydningen beror, udelades, saa at det Hele viser sig i et falsk Lys. To bekendte Exempler herpaa, til hvilke der knytte sig store, endnu ikke for Alle fjernede Misforstaaelser i den nyere Tid og meget vidtløftige Stridigheder, ere Udeladelsen ved den liciniske Agerlov af Ordet publicus, d. e. af Lovens udelukkende Hensyn til Domæneland i privat Haand IV, 35 etc.), ved Beretningen om en stor latinsk Krigs Afslut-

ning og andre Nabofolks Undertvingelse (VIII, 14 og 21, 9) Forglemmelsen af, at den Borgerret, der søges given de Under-
 tvungne, er *civitas sine suffragio*, en haard Undertrykkelses-
 tilstand, en Forglemmelse, der fremkalder Livius's egen For-
 undring over Miskjendelsen af Romernes Ædelmod; Forglem-
 melsen træder aldeles aabenlyst frem ved Arpinaterne, der
 i X, 1 faa romersk Borgerret uden Betegnelse af den sær-
 lige Art, men om hvilke det først XXXVIII, 36 over hundrede
 Aar senere berettes, at de da fik Stemmeret. Baade i sig
 selv vigtig og særdeles oplysende er af denne Art den Mis-
 forstaaelse, der finder Sted i Beretningen om nogle Koloniers
 Svigten af deres Pligt mod Romerfolket i den anden puniske
 Krig. I XXVII, 9 siges, at Romerfolket dengang havde 30
 Kolonier (*triginta coloniæ populi Romani tum erant*), og i 10
 betegnes i Konsulernes Tale Indbyggerne i disse Kolonier lige-
 frem som Romani, men at der alene er Tale om latinske Ko-
 lonier, fremgaar ikke blot af hvad vi vide om en Mængde
 Borgerkolonier, der ikke høre til disse 30, men af hele For-
 tællingens Indledning, hvori der alene antydes, at Latinernes
 og de Forbundnes Udholdenhed begyndte at vakle, og siges med
 rene Ord af Livius selv i XXIX, 15, hvor Beretningen om disse
 Kolonier afsluttes (jfr. den ovenfor berørte Uklarhed i samme
 Gjenstand hos Vellejus og Asconius). I Modsætning til saadanne
 Udeladelser staar hist og her Indblanding af Træk, der tilhøre
 senere Indretninger, i ældre Tid, f. Ex. af Kohorteinddelingen i
 de tidligere Legioner. Noget enestaaende er i V, 12 Livius's
 Betragtning over den ene Plebejer, der fik Plads ved Siden af
 fire patriciske Konsulartribuner, medens de af Livius anførte
 Navne aldeles tydeligt give fem Plebejer ved Siden af en enkelt
 Patricer. Men ved Siden af alle disse, tildels meget betydelige
 Anker maa det atter til Slutning fremhæves, at der ikke hos
 Livius findes en eneste kløgtig udtænkt Konstruktion af en
 Oldtidsindretning, saadan som f. Ex. Dionysius's af Curiernes

Sammensætning i Analogi med de attiske Phratriers, eller en saadan Romerstaten aldeles fremmed Forestilling, som de af Dionysius fra Grækenland hentede Isopoliter, der have givet Niebuhr og Andre Anledning til Opførelse af hele Luftkasteller. Livius er flygtig, men han har aldeles intet opdigtet; han har ikke sjelden givet Brudstykker og Halvheder, der maa udfyldes og forklares; men det, der staar (om Indretninger og Instituter), er Brudstykker af det Rigtige.
